

Redaktionens förord

Årets nummer öppnar med en flashback till den nordiska 1700-talskonferensen som gick av stapeln i ett soligt Köpenhamn under några välgörande augustidagar 2022. Det var en fantastisk tillställning med många möten på tvärs över våra fem systemsällskap, däribland mellan flera av redaktionens medlemmar som annars oftare möts online. Det där var sannerligen högsäsong för vår verksamhet i öresundsregionen. Tidigare samma månad hade nämligen det svenska sällskapet stått värd för ISEC:s exekutivkommittémöte i Lund, och dessutom bjudit de internationella delegaterna på en utflykt över bron för att beskåda de danska kronjuvelerna, äta rågbröd och gå en bytur. Utöver själva mötet hölls även en seminariedag, vilken har resulterat i boken *Media and mediation in the Eighteenth Century*, redigerad av det svenska sällskapets ordförande Jonas Nordin tillsammans med ISEC:s ordförande Penelope Corfield. Denna bok, som ger inblickar i pågående 1700-talsforskning med anknytning till vår gemensamma internationella förening, återfinns en googling bort eftersom den är allmänt tillgänglig i digitalt format, precis som denna tidskrift.

För att återgå till tidskriften och den flashback från sommaren 2022 som återfinns på följande blad så består den i en text av *Linn Holmberg* (Stockholms universitet) på temat för keynote-föreläsningen ”Right and wrong ways of knowing”. Rätt och fel var temat för konferensen som helhet, och 1700-talets ”dictionary craze” – som Holmberg benämner konflikterna kring de nymodiga, alfabetiskt inordnade och därmed uppslagsbara vägarna till kunskap – var sannerligen något som väckte ivriga diskussioner om vad som var rätt och fel sätt att lära sig saker. De senaste århundradena har knappast gjort denna fråga mindre aktuell. Tvärtom ekar väl 1700-talet i detta avseende i aktuella debatter om vilken kunskapssyn som användandet av Chat GPT ger uttryck för.

Laurent Angliviel de Beaumelle var en fransk protestant som levde fyra år i Köpenhamn under upplysningens glansdagar. Den handskrivna tidskriften

DOI: <https://doi.org/10.7557/4.7206>

Copyright: © 2023 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

La spectatrice danoise, i vilken han talar genom en ung dams stämman, var berömd som en fascinerande länk mellan det färskas parisiska skvallret och den danska huvudstaden. I årets häfte ger *Christine Jeanneret* (Köpenhamns universitet) en unik och fascinerande inblick även i den mindre kända *Gazette de la cour, de la ville et du parnasse*. Jeanneret argumenterar för att denna mer exklusiva tidskrift bjöd de suktande läsarna i nord på ett mer intimt tonläge än den tidigare nämnda *La spectatrice*.

Långt ifrån hovkretsarna, inte i geografisk mening men väl på samhällets sociala stege, befinner sig frågan om tjänstehjonsstadgans realiteter. Den har länge varit ett omdiskuterat forskningsuppslag i svensk socialhistoria. Börje Harnesks provocerande tes att stadgan i realiteten var verkningslös under 1700-talet har mött spridda reaktioner på senare år. I en studie av Stockholms Politikollegiums listor från 1753 över vilka i staden som var utan tjänst, eller som misstänktes sakna tjänst, undersöker *Paul Bovenberg* (Stockholms universitet) hur det förhöll sig med stadgans efterlevnad i den svenska huvudstaden. Undersökningen visar att Politikollegiets återkommande klagomål över att människor undvek att ta årstjänst var både verklighetsförankrade och överdrivna.

Ludvig Holberg är en ständigt återkommande gestalt i nordisk 1700-talsforskning. Årets häfte bjuder på en artikel om denne som tar utgångspunkt i det internationellt gångbara interdisciplinära fältet *intellectual history*. Närmare bestämt ger *Brian Kjør Olesen* (Pompeu Fabra University) en kritisk utvärdering av några av de senaste ingångarna till att förstå Holbergs gärning. Texten pläderar för mer kontextuella läsningar av Holbergs verk som tar hänsyn till dennes skiftande identitet som författare, eller mer precist hans varierade användning av olika genrer, röster och källor. Som om Olesens artikel inte vore nog med nytt material om denne lärdomsgigant recenserar både Are Bø Pedersens avhandling om Holbergs 'Den jødiske historie' (1748) och Andreas Harald Aures översättning av Holbergs *Rettskunnskap* (1751) i häftets recensionsdel.

Den 6 juni 2023 uppmärksammades 500-årsminnet av att Gustav Vasa valdes till Sveriges kung. Vad har det med 1700-talet att göra, kunde man i förstone undra. Några dagar senare kom svaret. Då uppfördes den svenskspråkiga 1700-talsoperan *Gustav Wasa* (1786) på Stockholms konserthus. Detta hör inte till vanligheterna, och därför är det en händelse som ser ut som en tanke att redaktionen fick in ett artikelmanus som berör denna – men också andra – föreställningar från Gustav III:s tid. Artikeln, som är författad av *Petrá Dotlačilová* (Stockholms universitet), anlägger ett unikt fokus på kostymdesign, vilket är ett synnerligen centralt perspektiv i sammanhanget med tanke på den betydande vikt teaterkungen fäste vid sådant. Passande nog ackompanjeras artikeln av ett ovanligt rikt bildmaterial.

Recensionsavdelningen är som vanligt den del av häftet som innehåller flest antal texter och författare. Glädjande nog har vi fått in texter som utvärderar avhandlingar försvarade i inte mindre än fyra nordiska länder, en trend som vi hoppas fortsätter framöver. Även de inkomna recensionerna av utkomna monografier, volymer och källutgåvor gör oss mycket ödmjukt tacksamma och hoppfulla inför framtiden. Inom redaktionen tar vi inte den verksamhet som består i recensionskrivande för given. Tvärtom vill vi uttrycka vår djupaste tacksamhet till alla som åtar sig det gränslöst viktiga arbetet att läsa ordentligt – för att anknyta till häftets första text – och ge respons i det forum som denna tidskrift utgör. Alla dessa reaktioner ger näring åt det där viktiga samtalet, som inte får slockna för att helt ersättas med något sorts dött digitalt vilorum där texterna ligger gömda tills de väcks till liv av bångstyriga algoritmer snarare än kollegialt engagemang över ny forskning.

Mycket nöje med läsningen, som förhoppningsvis också ger upphov till ett och annat kollegialt samtal!

När sensommaren går mot höst 2023

Johannes Ljungberg, huvudredaktör